

biti. Kdor želi te naprave, naj se obrne do vredništva časnika „Neueste Erfindungen“ (gospoda dr. Ferdinanda Stamm-a) na Dunaj, da izve, koliko velja ta stvar itd.

Natoroznanske stvari.

Severni medved.

Severni medved (*Ursus maritimus* ali *polaris*) je največa podzemeljska žival na severji, pa tudi najnevarnejša. 8—12 čevljev je dolg. V glavo je podoben psu, samo večja je, kakor našemu medvedu, vrat tudi večji, rep pa krajši. Tudi širji gobec ima, večji smrček, večji nosnici. Severni medved je večidel bel tako, kakor mleko, nekteri pa rumenkast. Dlako ima gosto, dolgo pa voljno. Ona ima po dva mlada.

Ta medved živi ob ribah, morskih pséh in tičih, ob morskih dojilkah — ob njihovih ostankih, ki jih stran mečejo tamkajšnji prebivalci, ki lové take živali. Zatoraj družim živalim nič neče, pa se tudi nič ne boje ga, kakor da bi znale, da ne mara za-nje, še beže ne pred njim, blizo k njemu pa vendar neté, raje so le od daleč, kakor da bi spoštovale ga, ker je tako velik ta mrcina. No, pa sej ta kosmatin se tudi ne bori tako rad, kakor bi lahko mislil kdo. To je da, v zverinjaku ne živi ob teh živalih, ampak mora biti zadovoljen le z drugačnim mesom in kruhom, samo polivati ga morajo, zato da mu ni prevroče, če ne, ne bi dolgo vozili ga po svetu, zlasti po gorkejših krajih ne.

Al za človeka, za tega mu pa ni tako malo mar. Ta kocin, kakor hitro zagleda kterege, precej mu gré naproti, časi pa se tudi naključí, da se nevéde snideta. Takrat mrha kar zgrabi človeka, toda malokdaj zmore, ker severnjaci dobro vedó, kako je, da rad napada, zatoraj je vsak orožen, kadar gré kam venkaj.

Poleti ni tako nevaren, ker le ob morji, ob vodi pohaja, pa morske živali loví. Tačas se prav presneto gostí in mastí, tako, kar iz njega ne gleda skor; ali pozimi, tačas je pa spak ž njim tačas časi. Plavati zná dobro. Miljo *) dalječ, še dalje časi plava od obale, pa ne vpeha se. Kadar se mu zdí, spleza pa kar na kako skalo v morji in preží na živali. Če počiva, pa želahko plava 10 milj daleč, sicer pa ne vém, da bi.

Kadar se zima začne, takrat zapustí led in gré zopet na zemljo, zato, da se zakoplje v sneg. Led na morji pa ledena tla dobro pozná, tako, da še človek ne tako. Dobro se spominjam, da sem čital, da je slavní ladijevodja Parry več mescev sankal **) po ledeni plošči, za ktero je mislil, da se vozi po ledeni zemlji, pa se je le po ledu na morji. Medved pa se gotovo ne bi bil tako motil; sej tudi niso pozimi še nikoli nobenega medveda dobili, da bi bil spal na kaki ledeni plošči, ampak vselej le na zemlji v snegu.

Od kraja septembra mesca zapustí morje, potlej pa gré na zemljo. Živeža mu toraj primanjkuje, zato je pa za severnjake že nevarnejši in za mornarje. To se vé, živeti pa mora, zatoraj stíče, koder more. Zato napada barke. Ker dobro pleza, pleza po barki tako, kakor bi šel po kaki lestvi, ker ima tako močne in ostre kremplje. Zato ***) mornarj isvoje barke sè snegom ometajo prav na rahlo, in kadar začne plézati, bezájo ga in pehajo nazaj v sneg. Vés se skrije v sneg grdoba, ko se zvrne va-nj, in ko se obrača, otresa, pripravlja zopet navzgor, tačas ga pa ubijó.

Samo enega medveda se popotni ne boje tako zeló. S svojimi dolzimi bodali, sè sekirami in še z drugačim

orožjem mu kmali pokažejo, kar mu gré; ali kadar je taci kosmatincev po 6—10 skupaj, takrat jim pa šmen-cano prede, vzlasti če barko napadajo.

Pa ti ljudje so časi presrčni, veliko srčnejši, kakor so res. Nekteri se rad baha, da se nič ne bojí, da sam užene še tacega kocinca, ali kadar se prikaže kak medved sam, pa da se ga podstopi kak tak bahač, gotovo mu pomeri hlače, naposled ga pa še umorí — gotovo, kajti nič mu ne more sam z nikakoršnim orožjem. Tisto bodalo, to je presneto slabo za-nj, za tacega korenjaka, ker kar pritisne ga s taco, pa je zlomljeno, če je tudi z železom okovano, to je vse eno. Teče pa tudi nihče tako ne, da bi mu ušel. Medved prav za prav ne dere tako, ampak vendar, unesti je nihče ne more mu.

(Kon. prih.)

Jugoslovansko slovstvo.

Kriesnice.

Pesmi zložene po neimenovanem pesniku. Na svetlo dane po A. Lukšiču.

Kakor se nam pripoveduje v opombi dodani živopisu natisnjenem v dr. Bleiweis-ovih „Ziatih klasih“ na strani 30., zapustil je leta 1837 Stanko Vraz slovenščino ter se stalno lotil ilirskega jezika, in na ta način je kot pravnik v Gradcu napisal najkrasneje svoje delo: Djulabije. Glavni predmet te pesmi je ljubav do neke devojke Julije (zato po talijanskem izgovoru imena „Giulia“ ime tega dela, in to je pravi početek temu imenu), al zraven je lego slavenstva sploh in posebno slovenskega naroda opisoval tako živo, da ilirska poezija do letos ni imela lepšega takega dela. Zato že za naprej slovenski mladini in posebno slovenskim pesnikom priporočamo to delce, ki se ravno sedaj na račun ilirske matice tiska med vsemi pesniškimi deli Vraz-ovimi.

Al pravi namen nazočnih vrstic ni, da priporočam dela Vraz-ova, ampak novo delo „Kriesnice“ pesnika, ki nam taji in skriva svetlo svoje lice, menda ne od srama, ampak bolj od strahu, ker sam pravi na str. 48. „U nevolji, u nesgodah Bojske (boječ se) svaku pjesmu gradim“, in „... nije pravo znati, što je više men' opasno, Diku (ljubo) ljubiti, il pjevati.“ Ni tedaj očitno rečeno ime, dasiravno ga vsak na Hrvaškem zná iz daleč.

Ni po naključbi, da sem s početka omenil Vraz-ove „Djulabije“; duh tega dela v glavnem namenu, dasiravno ne v zunanjem liku, enak je tem novim pesmam, ktere so najprvle bile natisnjene v Karlovškem „Glasonošu“, in pozneje pri A. Lukšiču posebej natisnjene v lepem, al precej dragem izdanju.

Da to knjižico priporočamo Slovincem in posebno Slovenkam, rekel bi, da je naša dolžnost, ker je pesnik te pesmi napisal z ozirom „splošno jugoslavenskim“, ali kakor po primeru Fr. Račkega piše „slovenskim“, ne pa samo za Hrvato-Srbe; vsaj jih uvodna pesem sama posvečuje „Sestram trojiem, Hrvaticam, Srbkinjam, Slovenkam“ ter jih jim priporoča tako:

Neznani jih pjesnik evo
Preporuča sesticama,
Vamo jih je triema pjevo,
Sad ih daje na skrb Vama. *)

Ravno tako v pesmi 48. knjižnici nalaga:

Gledaj biti u voljici
Slovenskomu liepu čedu
I Srbkinji, Hrvatici,
Što te sve tri razumiedu. **)

*) Dr. Zimmerman celó pravi, da plava po deset milj daleč od kraja, pa ne vem skor, če bi verjel ali ne. Pis.

**) Sanka tisti, ki se na sanéh vozi. Pis.

***) Pa zato tudi, da mráz prehude sile ne dela jim. Pis.

*) Evo = glej; sad = sadaj, zdaj; dvobroj Vama v štokavskem jeziku pomešan z množnim številom.

**) Čedo, dete; voljica od volja.

Kaj so tedaj te „Kriesnice?“ Prva od 50 kresnic ali pesem razlaga nam dvoji pomen te besede: Kadar pred Ivanjem (23. junija) Slaveni žgejo kres, iskricice se dvigajo proti nebu, kjer oživé ter se k zemlji vračajo kot kresnice, da „svetlucajo“ kraj živih plotov. Takošen kres je pesnikovo srce:

U srcu mi evo kriesa,
Do veka ga neugasih,
Skaču iskre put nebesah,
A moji su to uzdasi.

A te iskre, to plamanje
Kada pjesnik tvoj uzdiše,
Vilino mi uz bajanje
U pjesme se pretvoriše. *)

Ti zdihljeji pesnikovi izvirajo iz treh vrelčin; ena je ljubezen do divojke, ktere mu ni dosodila osoda; druga je ljubezen do naroda, s katerim bravece soznanja pesnik, da bi ga ljubile in hladile mu skeleče rane; na tretjo spadajo nezgode, ki tarejo osebo pesnikovo, tedaj osebne pesmi.

Vse te tri rane pesnikove pa vendar dobivajo glavni značaj po ljubezni do naroda; una divojka le toliko mu je mila, ker je pravi izgled ženske rodoljubnosti; ljubezen do naroda rani mu srce, ker vidi, kako krasni, njemu tako natanko znani narod zavoljo nesloge ne stoji dobro, kakor bi želelo srce pesnikovo, in tudi nezgode, „ki mu tarejo duhá“, temveč ga pekó, ker narodu svojemu ne more biti od koristi, kakor bi želel. O vseh teh zadevah zložil je pesnik z vvodno vred 51 pesem; vsaka ima šest kitic (štrof) sestavljenih iz štirih vrst po osem zlogov.

Razloživši tako glavni namen in obseg in zunanji lik prekrasnih teh pesem, naj sledi obširneje razlaganje ene in druge vrste, in ker je pesem osebne vrste najmanje, ter je pesnik osebnim svojim, rekel bi, privatnim ranam le malo dal prostora, bomo najprvle govorili o teh, zatem še le poredoma o ljubezni do divojke in najposled o narodnosti.

V vrsto osebno računamo pesmi: 24. 32. 38. 41. 45. — Ni vsem ljudem po volji, da pesmi pojem; pravijo, da s tem le tratim čas; in vendar:

Mnogo putah pri toj radnji
Zoru zlatu ja prevarim,
Da nebude rod mi zadnji,
Buditi si ga pjesmom marim.

U nevolji, u nesgodah
Bojske svaku pjesmu gradim,
Rad bi dobro svog narodu
Zanj' se mučim, bogoradim ...

Nije, nije pjevat lasno;
A i nije pravo znati,
Što je više men' opasno,
Diku ljubiti, il pjevati. (p. 24.) **)

To mi je temveč težko, ker je osoda moja žalostna (p. 32); rojen sem le za težavo, vsega sem grenkega že okusil; rodbina mi je pomrla, ter sem ostal kot drevo „okresano“ (okleščeno); kar sem izdelal dobrega, drugi so imeli zaslugo in plačo; še celó véliki zastopnik naroda pozabil je mene; tudi danes se žalostim, ker

Tužan rod mi složan nije.]

Stanovališče v zeleni gori (p. 38) moje je prav pesniško, fantazija moja mi ga kinči s kristali in zlatom; biser visi o javoru, dragi kamen o boru; vrela mu žu-

boré kraj grmečka; golobi pobirajo mi biser, labudi me vozé, jeleni nosé; al v hiši žalost, ker mi „dike“ ni v njem. — Kraj vse te lepote, srce mi je otožno, da ne morem vživati lepot v Zagrebu, ter biti v društvu prijateljskem, da me v delovanju podbadajo i srce mi razveseljujejo. — Tako (p. 45.) dan in noč se misli, kako bi mogel biti srečen, kako bi, ko bi obogatel, podpiral umetnosti in izvrstne glave narodne.

(Dalje prihodnjič.)

Národnost in katoliška cerkev.

S tem nadpisom so česki „Narodni Listy“ 18. okt. l. l. priobčili važen članek, ki je tako mirno in dostojno pisan, da se mu vidi, da ga ni rodila domišlija, temuč djanske potrebe, ktere spadajo v kolo občnega presojevanja, toraj tudi „Novice“ posnetek iz njih svojim bravecem tu-le podajo.

„Narod. Listy“ sprva obžalujejo, da sta se cerkvena glavarja na Českem in Marskem pri slovesnostih v Velehradu in Karolininem dolu ne le očividno ogibala vsake narodne strani, temuč še prepovedala vsako národno slovesnost. Dalje pišejo tako-le: „Jako nas žali, ko vidimo, kako drugi narodi, pri nas zlasti Nemci, svoje národne prvake povzdigujejo, zgodovinske spomine in nade brez vsake ovére svetu postavljajo na ogled, tako, da mnogokrat segajo še celó čez avstrijske meje, med tem ko se do zobca opazuje vsaka stopinjica našega narodnega življenja, pretehtuje vsaka naša beseda, in še celó národne naše pesmi se sodijo tako, da bi bile Avstrii sovražne in njeni vladi! Še bolj grenko pa nam je to, ako celó glavarji cerkveni o narodnih zadevah postopajo tako, klanjaje se nasprotnim nameram in zato hvale pričakovaje od one stranke, ktera ravno zdaj zvonec nosi v politiki. Da je bila cerkev zoper zedinjenje národne slovesnosti s cerkveno v Karolininem dolu, se je s tem sicer zeló prikupila dunajskemu časništvu, narodnim zadevam sovražnemu, ni pa ravnala tako, kakor je po naših mislih pristojno njenemu poklicu, ker je žalila še celó nje, katerim se še ni zbudila národna zavest. Na sto tisoč je vrelo našega naroda v Velehrad, tudi duhovnov je bilo tje kaj prišlo na stotine; toda vse to navdušenje je trla neka mrzlota, izvirajoča od tod, da sta cerkvena glavarja, ki res da nista ovirala slovesnosti, védla se pa vendar prav po hanaškem pregovoru: „I nu kdež to musí bét, tak to musí bét“, to je, „kar že mora biti, naj pa bo.“

Po naših mislih bi morala cerkev, ki jo narod v resnici visoko spoštuje, pobožni narodov čut utrjati in zviševati z národnim čutom njegovim; toraj nas silno boli, ako se cerkev druži stranki, ki natolcuje národne naše slovesnosti. Ravnanje, národni zavesti nasprotno, bo težko težko kdaj rodilo dobrega sadú, in o tem ravnanji se bo pripovedovalo vsigdar, kadar se bo govorilo o slovesnosti najsvetejših cerkvenih in národnih naših spominov. Praški in olomuški vladika sta bila zoper národno slovesnost menda zato, da bi se bila ognila vsacega politiskega ozira; al ravno s tem sta preočitno stregla tisti stranki, ktera si tako močno prizadeva, da bi cerkev nič ne vedila od národnosti. Pomota je, ako kdo misli, da so cerkvene zadeve same za-sé, da niso v nobeni zvezi z národovimi zadevami. Zgodovina kaže, da cerkev in njeni blagri so vselej bili in vselej bodo v največi nevarnosti ondi, kjer njeni zastopniki niso umeli ediniti jih z národovimi.

Veliko tacihi ljudi je, ki ne morejo umeti, da národne stranke, zlasti v Avstrii pri nas, visoko spoštujejo duhovščino, in katerim se nemogoče zdí, da se svobodne prizadeve ujemajo s cerkvenimi, — da! nahajajo se celó ljudje, ki te stranke pitajo s priljub-

*) ugasih = ugasil sem; put = proti; uzdah, uzdišem, zdihljej, zdihujem; Vilin od Vila; bajati v Štajeru znana beseda „zaubern“; pretvoriti, premeniti; uz = kraj, poleg.

**) Radnja, raditi, delo, delati; prevarim, ogoljufati; rod = narod; marim = maram, želim; bojske = boječ se; bogoradim = prosim kot božec; lasno = lahko; opasno = nevarno; dika = draga, drugači = slava.

nje, nekteri krajši, nekteri daljši, po vseh pa hitro tje prideš. Komaj si se v kočijo nabasal, že tudi drugič zastoji, smrt pa ti kliče: „Stopi z voza!“

J. Pavalec.

Jugoslovansko slovstvo.

Kriesnice.

Pesmi zložene po neimenovanem pesniku. Na svetlo dane po A. Lukšiču.

(Dalje.)

Kar se tiče srčne rane, je ljubezen v našem pesniku kakor biser; ni besedice, ki bi razžaliti mogla najrahljejo dušo. V ta razdel spadajo pesmi 2. do 9., 11. do 19.; 20., 21. do 27.; 29., 34., 37., 46., 49., 50. Draga pesnikova, iz ktere očes ga je nekdanj zadela strela ljubezni, ko je nek mladič krasnoslovil (dekla-moval) eno njegovih pesem (p. 18), poštena je, pobožna, skozi in skozi narodna; stan je njen blizu gore Kapele in Kleka (2.), okoli ktere ga pojó slavci; ona v pobožnosti nalikuje na devico Marijo od Rafaela malano, vi-sečo nad njenim klečalom (p. 4.); ob stenah po stano-vališču (p. 5.) visé jej slike o Milošu Obiliću, kako je ubil Murata in tako za tem sam pade pod sabljami turškimi, in o slavnih možéh domovine (o Zrinjskem, Gunduliću, Mazuraniću, Preradoviću, Kukuljeviću, Vukotino-viću); a ona sama v svoji krasoti in nježnosti (p. 6. 7.), navek se nosi narodno in celó v grobu hoče biti le v narodni obleki; le kadar je domovina žalostna, hodi v črnino oblečena (p. 8.):

Tiem mi duhom ona diše,
Tako njoj mi raste ciena;
Jer do sebe drži više,
Nije samo — slaba žena.

Govor nje je le v narodnem jeziku *) (p. 9). Tako je mila in draga, da sem ji devetkrat pismo začel pi-sati, ter da se na mene ne razsrdi, naj ga ne odpe-čati, dokler ni ona z domovino vred srečna; (p. 11).

Još će bosilj mirisati,
Od suzah će bit bisera. **)

Tice jo pozdravljajo vsako jutro kot najizvrstnejšo, ki mi je milija od samih mojih očes; edina domovina mi je od večje cene (p. 12. 13.). — Pa ni samo to, kar mi je mило na nji, ampak ona je tudi v vseh ženskih opravilih (v šivanju, tkanju, vezenju, pletenju, priprav-ljanju jedil 14.) in v gospodarstvu (17.) izurjena, ter kraj njih doní petje narodnih pesem (14.). — Iz vsega tega je soditi, da bo tudi nekdanj kot prava mati za otroke skrbela in jih čedno pa za pridne sinove in hčere domovine redila (15.). Kako tedaj ne bi kraj nje zgubil jakosti dušne, kakor človeka v ladji brez vesla obrača vrtinec (16.), moja je nesreča večja kot je visoka Ve-lebitska gora, ter se ne dá pomanjšati (21.). O zlata zora, pridi skoraj razgrinjat črno noč, ter ji na mojem obrazu pokaži sled gorkih solz (25.). — Kaj me vabiš s svojimi krasotami in duševno veljavnostjo, ker mi vendar nisi določena (26.)? Ostani v deviškem stališču, v katerem povsod vladaš in ti je vse veselo in slo-bodno (27.)

Bar, dok niesi pod prstenom
Ljubomorán stradat neću. ***)

Bodi, draga, za vse te lepote in za domovino Bogu zahvalna. (29.)

Od Boga ti jezik krasan,
Kaž' nam, dušo! ****) radost pravu,
Pjevaj, pjevaj u glas jasan,
Pjevaj liepu božju slavu.

*) Ostra kritika tistim, ki se sramujejo maternega jezika.

**) Još = še; bosilj = rastlinje, ki ga narod ljubi zavoljo mirisa = kako diši biser ali perla.

***) Bar, barem, vsaj; ljubomorán tal. geloso; eifersüchtig.

****) Dušo, vokativ.

Slavec poje pred njenim dvorom (to je, gosposka velika hiša na kmetih) ter mi tri žalosti vzrokuje: da ji ne morem biti tako blizu kakor on, — da se ji nje-govo petje bolj dopada, kot moje pesmi, — in da je na moje solze vsaki dan trdejša; in vendar solze pre-taka pri petju slavčevem; o samo eno solzo, da pre-lije pri mojih pesmih! (34.) Kaj? Al ti tedaj nič ne gane srca? Junak sem, meč mi visi o bedru, zoprnik se mi uklanja; pravico branim po velikih dvorih; um moj visoko leta, ter narod rad posluša moje pesmi; al se morebiti bojiš moževnosti in junaštva mojega (46.)? — Zastonj; al ti si neodločna, nočeš me pritegniti k sebi, nočeš me odbiti; hajdimo tedaj, da po národni šegi od-loči kocka (Loos, Würfel), primi po sredi dve slamki in eno primi na kraju, ter ako se razminemo (ako jaz na kraju ne primem taiste slamke), velja raziti se, ter žalostnemu po svetu nositi slamko, ki me je ločila od tebe (49.). — Z Bogom, z Bogom! Ne pridem ti več pred oči; tako se mi zdi, da je človeku, kadar ima iti s tega sveta; kušaj vse miline tega sveta, in na zadnje boš uvidila, da je moje srce bilo tebe vredno; od njega pa bo še nekdanj v prahu in pepelu tlela ta žrjavka.

Akoravno so te pesmice mile in drage, vendar so se nam une o narodnosti še mnogo globljeje vsadile v srce. Ako je v drugi vrsti pokazal, kakošne bi mo-rale biti naše gospé, prikazuje nam v nazočni, kakošen je naš narod v svoji naravi in v mnogih narodnih baj-kah ali pripovedih, pa tudi, kako se sam pokaplje do propasti; in kot učitelj samega naroda pregleduje mu rane in nudi lek, da zopet ozdravi in si pomaga. Do-segel je tedaj, kar so že stari Grki učili, da pesniki so učitelji naroda.

Da to dosegne, najpopred v p. 22. 23. 28. 35. 36. 42. 43. 44. razlaga različne strani narodnega bitja; bolj natanko ko poznaš narod, bolj ga boš ljubil in mu pomagal. Naj bi to tudi slovenski pesniki imeli pred očmi! V p. 22 razlaga narodno pravljico „o Vr-zinom kolu“, v kateri narod izrazuje sili omike, ter si to razklada svojim svoje misli o načinom. Navrh viso-cega Velebita je mesto, kjer se shajajo ljudje, ki so se izučili dvanajst šol, ter se učé „vilenjačkih“ umetno-stih; tudi slovenski narod ima dosti takih pravlic, ktere bi po pesniku izdelane čudno delovale na brave. — Kakor v tem rečenem kolu, tako so se v narodnem našem kolu (ta beseda v tem pomenu ni drugo kot društvo) snidli „poštenjaci iz naših svieh zemaljah.“

Nepazi se u nas više,
Koje vjere tkogod bio,
Kakovim li pismom piše,
Svak u kolu brat nam mio! *) (p. 23).

Žalibog, da to društvo še le precej malo šteje glav, ki jim ni mar, kar se narodnosti tiče, ali si katolik ali pravoslaven, ali Srbljin ali Hrvat ali Slovenec. Dal nam je Bog srečo, da te pesmi izdelajo, da nehajo pogrдне neke imena, ki so znamenje naše neumnosti, kakor jo je napomenil v p. 31. — V p. 35 prikazuje bravcem, da „smo narod pjevajući“, pa da se mi tudi imamo po tem vesti,

Nij' od pjesme slasti sladje,
A tko pjeva, zlo ne radi,

kar nas opominja Šillerovih stihov: „Wo man singt, da lass dich fröhlich nieder, böse Menschen haben keine Lieder.“ — Drugo narodno pravlico spominja v p. 36. Visoki Klek na izhodnji strani v otoški polkovnijski od temelja do temena izrazuje velikansko glavo; vidi se kaciga (galea, Helm), lasi, čelo z brazgotami, berki, nos; to je Kraljević Marko, ki čaka, al prihaja čas, da se zopet gleda s Turci. Tako opisavši te narodne prav-

*) Mio = mil, a. o.

ljice, spominja nas v p. 42. 43. nekih narodnih šeg ali navad z opomeno, da se jih držimo; ker le v svoji osebnosti more si narod biti sam svoj, ne pa, ako se razmaže, ter nasleduje tujstvo; samo ako bi take šege bile od škode ali sramote, kakor eno spominja v p. 44 „pijanke“ — opustimo jo, ali kar še bolje, dajmo ji pomen, da bode narod iz nje imel korist. Kaj nima naš narod naravnih krasot, kakor so plitviška jezera (p. 39.)? (Kon. prih.)

* *Kratka staroslovenska slovnica.* Spisal J. Marn. V Celovcu natisnil Jan. Leon 1863.

Česar smo dosegli živo pogrešali, dobili smo zdaj po skrbi učenega gospoda prof. Marn-a, pravega učitelja slovenščine na gornji gimnazii ljubljanski, — namreč staroslovensko slovnico, na kratko osnovano, pa tako dobro izdelano v domači besedi, da ne moremo želeti bolje. Staroslovenščina je podlaga novoslovenščini: to je zadosti, da se delo Marnovo že samo po sebi priporoča vsacemu, ki se hoče temeljito učiti maternega jezika. Cena lični knjižici je le 50 nov. krajc., ako se vzame pri gosp. Marnu samemu; po bukvarnicah velja 60 krajc.

Iz opisa Patonovega potovanja po jugoslovanskih krajih.

1. Benedke in primorski Slovani. *)

„Ime Venezia (Benedke) je slovansko“ — pravi Anglež Paton — ktero zaznamuje mesto Venetov ali Vendov; to poslednje je gotiško (?) ime za vse slovanske narode. Talijanske (benečanske) imena Barbarigo, Močenigo, Gradenigo in še več družih plemenitih benečanskih rodov so slovanske korenine — končnica igo se ujema s slovansko končnico ich**) (nekdaj, zdaj pa ić)... Ko je francozki kralj Henrik III. (rojen leta 1551) iz Poljske (kjer je bil poprej kralj) potoval v Pariz po smrti kralja Dragotina IX. — tako nam pripovedujejo dnevne kronike — so mu o tej priložnosti napravili raznih sijajnih slovesnost, in ga vozili v barki Schiavoni (to je, Slovani). Niso pa vendar tam bivali samo tisti krepki, močni in korenjaški ljudje (thews and sinews of strong men), ki jih je primorje rodilo. Andreas Schiavoni, rojen Šibenčan (Slovan), stoji skorej na najvišji stopnji v beneški šoli, kar se tiče malarije (ali slikarije), in Šibenik mora biti zares ponosen, da mu je rojstno mesto.“ — Tako Paton.

2. Tržaški Slovani. ***)

Potem, ko je Paton djāl, da se nikjer ne zapazuje tako različno in pa ob enem tako mikavno stanovništvo kakor v Trstu, in da je tam po pravem slovanski, talijanski in nemški živelj, pride na pogovor o Slovanih tržaške okolice. „Tisti krajnski (Carniolan) kmečki ljudje“ — piše Paton — „možki in ženske, ki se poganjajo po trgu in stanujejo po vseh vaséh okoli Trsta na ondodnih višavah (pa vendar tudi v ravnini — Pis.) so Slovani ali Vindi, in govoré prav tisto narečje, ki ga je slišati po Istri, po Koroškem in po doljnem Štajarskem. To narečje je sicer različno od ilirskega, pa vendar mu podobniva. Oni so težke krvi (otožni ali neveseli — to je, melanholičnega temperamenta — glej pa zdolaj opazko), če jih primer-

jamo s Talijani in (?) z Nemci, in so bolj plašni in nezaupni, kakor trdega in nedobrotnega srca; zategadel ni dvomiti, da le pomotno razumenje jezika je dalo priliko Goldsmith-ovim besedam, ko pravi, da „sirovi kranjski kmet tujcu vrata rad zapera.“

O p a z k a. Da so Slovani (Slovenci) tržaške okolice težke krvi — otožni ali neveseli, ni res! Ko bi si bil Paton prizadeval jih kaj bolj spoznavati, bi se bil popolnoma prepričal, da niso nikakor taki; prepričal bi se namreč bil, da oni so le mirni in resnobni, ali temveč (sicer pa ob svojem času) modri, kakor po navadi oni sami dejo; zraven pa so vendar tudi nekako odurni. Naši krepki in korenjaški tržaški Slovenci sploh, možki in ženske, lepe rasti in postave, so morda zato take narave, ker so pridni in se z delom neutrudljivo pečajo, ki si ga skrbno iščejo, kjer si bodi, da le sebe in svojo družino pošteno preživljajo. Oni so vrtlani, poljedelci, vinorejci, zidarji in kamnotesci. Zraven tega pa so mlajši možje celó tudi izurjeni in vrli vojaci, oblečeni, kakor vemo, po domače ali po narodski, in pa v potrebi zvesti stražniki tržaškega mesta ali tudi njegove bližnje okolice, zlasti ponoči. Mnogokrat si vzame mladeneč in tudi oženjen mlad mož, brž ko se je na večer, morda celó po eni uri hodá, iz dela domú vrnil in kaj malega pojedel, puško na ramo, in gré pa na stražo čez noč, čeravno drugi dan dela kakor po navadi. Komaj bi kdo kaj tacega verjel, ako se sam ne prepriča; ne verjel bi, da tudi ženske, posebno perice, in pa tiste, ki pečejo kruh za Trst (tako imenovane barškice), so tako delavne in marljive, da v enem tednu morebiti komaj dvajset ur spijo. Mnogo jih lahko vidiš po cesti, da na svojih oslih sedeče dremljejo, ko gredó s kruhom v mesto ali pa od tam vračaje se popoldan proti domu.

Pa vendar pri vsem tem so ti ljudje ob svojem času (in to je gotovo tudi prav!) veseli in dobre volje, so zeló razgovorni, se radi šaliijo in burke uganjajo med seboj in tudi med družimi, kadar se jim podaja priložnost. Oni radi prepevajo, plešejo in ljubijo godbo (muziko), saj kot vojaci imajo celó tudi svoje znamenito in izvrstno bando ali društvo godcev, ki šteje veliko udov.

Živa resnica je pa, da tržaški Slovenci so mehkega in dobrotnega srca, zraven tudi pobožni, kakor so sploh Slovenci p o v s o d, in pa pošteni: o hudodelstvih kakoršnih si bodi, se nikdar med njimi nič ne sliši; le navadno je pri marsikterih, da nedelje in praznike prevečkrat v zelo obračajo — z vinom in z jedjo, in da so preveseli! Škoda velika, ker to jih razdeva v njihovem gospodarstvu. Pa le bližina zapeljivega velikega mesta je tega kriva!

J. G. Vrdelski.

Otročarije iz Istre.

Nabral J. Volčič.

Peteh kokodače: Ja san gospodar, ja san gospodar!

Krkoša kokodače: Peteh gospodar, peteh gospodar!

Ko jaje znese: Jaje za petak, jaje za petak!

Lastovica poje: San se rano stala, san se oprala, san se oprala, san jur vode donesla, ti pa spiš!

Prepelica poje: Pojd pomoč, pojd pomoč (žeti)!

Ptič vinarič: Pij, pij, ma ne prolij!

Ladvica (škrjanec): Šij, sij, sij; ori, ori, ori!

Deca dim zagovarjajo:

Dim, dim pod Labin (Albona),
Nimam beči ni soldin.

Tamo dole ribu jidaš (= drva),
Semo gore kosti mečeš (= dim).

*) Na strani 149.

**) To je živa resnica!

***) Na strani 411. 412.